

SECTION 17.

CULTURE AND ART

Алфьорова Зоя Іванівна

д-р. мистецтв., професор, завідувачка кафедри методологій крос-культурних практик
Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ОНТОЛОГІЇ МИСТЕЦВА В
МЕТАМОДЕРНІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІСТЬ,
ПОДІЄВІСТЬ, МЕРЕЖЕВІ СТРУКТУРИ**

У добу метамодерну проблема онтологічної невизначеності сучасного мистецтва постає як наслідок глибоких трансформацій у способах його існування та репрезентації. Якщо модернізм утверджував автономію художнього об'єкта, а постмодернізм підважував цю автономію через інтертекстуальність і гру знаків, то метамодерн переводить акцент на процесуальність і відкритість мистецького твору. У цьому контексті мистецтво більше не мислиться як завершена форма, а як динамічна структура, що розгортається у часі та взаємодії. Так, роботи Олафура Еліассона (наприклад, «Проект погоди») та сучасні художні форми багатьох інших сучасних художників існують не як статичні об'єкти, а як середовища досвіду, що активуються через присутність глядача. Такі проекти формуються у взаємодії світла, простору, тіла і сприйняття, тобто його онтологія є подієвою та залежною від участі аудиторії.

Однією з причин цієї трансформації є цифровізація культурного виробництва, яка змінює саму природу художнього об'єкта. Цифровий твір не має стабільної матеріальної форми: він може безкінечно копіюватися, модифікуватися та циркулювати у мережевих середовищах. У практиках Рефіка Анадола художня форма створюється не як фіксований результат, а як процес обробки даних у реальному часі. Інсталяції на основі штучного інтелекту постійно змінюються, генеруючи нові візуальні конфігурації, що означає відсутність стабільної «остаточної» форми мистецького проєкту. Це підважує традиційні уявлення про унікальність, оригінальність і завершеність, натомість висуваючи на перший план процеси обміну, оновлення та взаємодії.

Важливу роль відіграє також поширення інтерактивних та партисипативних практик, у яких глядач стає співучасником творення.

Мистецькі проекти Тані Бругери існують як процеси взаємодії з соціальними спільнотами, а не як завершені твори. Її «*arte útil*» (корисне мистецтво) розгортається у реальному соціальному контексті, де межа між мистецтвом, політичною дією та соціальною практикою стає розмитою.

У таких формах мистецтво не існує до моменту взаємодії, а виникає в процесі залучення аудиторії. Отже, онтологічний статус твору визначається не його матеріальною фіксованістю, а подієвістю — здатністю актуалізуватися у конкретних ситуаціях досвіду.

Крім того, мережевий характер сучасної культури сприяє формуванню мистецтва як системи зв'язків. Художні практики дедалі частіше існують у вигляді платформ, архівів, баз даних або алгоритмічних процесів, де значення виникає через взаємодію елементів, а не через цілісність об'єкта. Це означає, що мистецтво функціонує як мережа, у якій важливими є відносини, а не ізольовані сутності.

Метамодерна чутливість, що характеризується коливанням між прагненням до смислу та усвідомленням його нестабільності, також впливає на онтологію сучасного мистецтва. Художники свідомо відмовляються від завершеності як ознаки істини чи досконалості, натомість створюючи відкриті структури, які допускають множинність інтерпретацій і продовження. Така установка відображає ширшу культурну ситуацію, в якій істина розглядається як процес, а не як фіксований результат.

Підсумовуючи треба зазначити, втрата стабільних онтологічних меж мистецтва (враховуючи і сферу сучасного мистецтва) у добу метамодерну є наслідком поєднання технологічних, соціокультурних і епістемологічних чинників. Мистецтво постає як процес, подія або мережа взаємодій, у якій значення формується у динаміці, а не закріплюється у завершеній формі. Це вимагає переосмислення самих засад теорії мистецтва, яка повинна враховувати не лише об'єкти, але й процеси, відносини та контексти їхнього виникнення.